

Aangeraaakt door de tovenaar Nabokov

Non-fictie Het speelse boek dat Lila Azam Zanganeh wijdt aan het werk van de bewonderde Nabokov is een lofzang op het geluk dat goed lezen schenkt.

Je hebt literatuur gedoceerd aan de universiteit van Harvard, schrijft een ruim tweehonderd pagina's lange lofzang op een van de meest literaire auteurs van de twintigste eeuw en opent met de zin: 'Ik ben altijd beducht geweest voor lezen en boeken'. Dan is je impliciete boodschap: welkom in mijn wereldlezer, maar neem mij niet al te letterlijk.

Die openingzin is afkomstig uit *The Enchanter – Nabokov and Happiness (De tovenaar – Nabokov en geluk)*, het debuut van de in Parijs uit Iraanse ouders geboren Lila Azam Zanganeh. Ze was tien maanden oud toen hij op 2 juli 1977 in Montreux overleed, de man die haar beduchtheid voor literatuur omtoverde in zinderende hartstocht – in elk geval waar het zijn eigen boeken betrouwt.

Over hoe dat precies in zijn werk ging geeft Zanganeh in haar boek drie verschillende versies – die we vermoedelijk geen van drieën al te letterlijk moeten nemen. In een ervan ligt ze languit op een sofa met een exemplaar van *Ada* en ploegt zich moeizaam door de lange openingzin van het boek, dat ze vervolgens dichtslaat. Zich schuldig voelend slaat ze het even later weer open, begint opnieuw te lezen.

En dan, gaandeweg, voltrekt zich het wonder. Zanganeh ontdekt dat lezen – het 'voortploeteren door onbekende regionen, zich een weg banen door een ingewikkelde atlas van zinnen' – uiteindelijk wordt beloond. Lezen, zo ontdekt ze, betekent de wereld 'hertoveren' en levert niets minder dan een voltooiing van het menselijk avontuur op, en daarmee een ervaring van *happiness*. Vandaar de ondertitel: het lezen van Nabokov is voor Zanganeh niet minder dan geluk deelachtig worden.

The Enchanter is geen verzameling essayistische beschouwingen over Nabokovs grootheid, maar een reeks speelse ontmoetingen tussen de grote schrijver en zijn lezer. Nu eens verdiept Zanganeh zich in de relatie tussen de schrijver en zijn echtgenote Vera, dan weer probeert ze Nabokovs concept van tijd te ontrafelen, volgt ze Humbert Humbert en Lolita op hun reis door Amerika, filosofeert ze over het fenomeen licht in Nabokovs werk en presenteert ze flarden van zijn biografie.

Het hele boek door, bij al haar uiteenlopende benaderingen van de persoon en het werk van Nabokov, wordt Zanganeh gedreven door de vraag: waarom vind ik deze schrijver zo briljant? *The Enchanter* is losjes, associatief, springerig en toch coherent. Het belangrijkste bindende element is telkens opnieuw Zanganehs liefde voor haar onderwerp en de wijze waarop ze die liefde voelbaar maakt voor de lezer.

Heel nadrukkelijk komt dat naar voren in het 'interview' dat Zanganeh aan de oevers van het Comomeer heeft met haar onderwerp. Natuurlijk zijn de antwoorden afgeleid uit de befaamde tweedelige biografie van Brian Boyd en is de foto waarop de schrijver en zijn lezers staan afgebeeld geshopt, maar als representatie van de interne dialoog die Zanganeh jarenlang met Nabokov voerde, is dit hoofdstuk authentiek genoeg.

Het effect van haar aanstekelijke benadering is dat lezers die bekend zijn met het werk van Nabokov een onweersaanbare drang krijgen diens werk te herlezen (wat goed uitkomt, want stelde de schrijver niet dat het onmogelijk is een boek te lezen en dat je slechts kunt herlezen?). Wie daarentegen nog nooit iets van Nabokov onder ogen kreeg, zal deze omissie per omgaande willen goedmaken.

De stijl waarin *The Enchanter* is geschreven is onbeschroomd Nabokoviaans. Dit leidt geregeld tot mooie formuleringen, zoals de constatering dat zelfs de gretigste lezer ontmoedigend veel prachtige boeken nimmer tot zich zal nemen, 'al was het maar omdat we tegen klok in lezen'.

Soms schurkt ze tegen de grens van aanstellerigheid, bijvoorbeeld als Zanganeh, wegdoezelend in de hitte terwijl ze *Lolita* leest, begint te variëren op de beginregels van deze roman: 'Lalita Lili Lilita Lilola Litola Lola...' enzovoort.

Daar staan meerdere momenten van ontwapenende zelfrelativering tegenover. Neem de opening van het boek, waarin Zanganeh languit op een bank gelegen *Ada* leest. Het is een stiekeme knipoog naar het feit dat Nabokov niets van vrouwelijke auteurs moest hebben en dat zelfs de besten onder hen hem deden denken aan dames die zelfgenoegzaam glimlachend op een bank lagen.

Elders constateert Zanganeh dat Nabokov een ongelooflijke hekel had aan vragen over zijn privéleven en stelt ze dat we feitelijk niets over dat privéleven weten, behalve dan dat Nabokov en Vera in aparte kamers sliepen. Om vervolgens brutaalweg te speculeren hoe de schrijver misschien 's nachts op zijn tenen naar de kamer van zijn echtgenote sloop om daar naar haar naakte lichaam te kijken.

Elke lofzang heeft onvermijdelijk een element van eigenwaan in zich: kijk eens hoe goed ik deze schrijver heb begrepen. Met zelfspot als in genoemde scènes maakt Zanganeh die eigenwaan alleszins verteerbaar.

Hans Bouman

★★★★☆

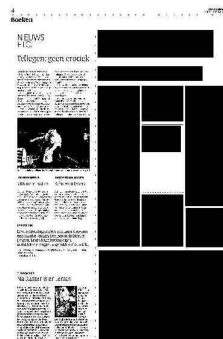
Lila Azam Zanganeh: *The Enchanter – Nabokov and Happiness*.

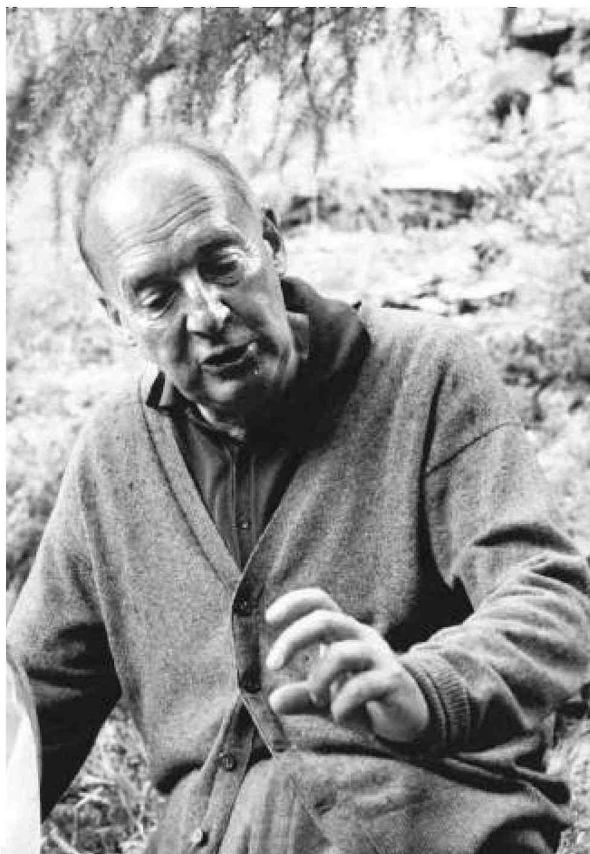
Allen Lane; import Penguin Benelux; 228 pagina's; € 26,-.
ISBN 978 1 846 14367 0.

Lila Azam Zanganeh: *De tovenaar – Nabokov en geluk*.

Uit het Engels vertaald door Maarten Polman.
Contact; 208 pagina's; € 19,95.
ISBN 978 90 254 3581 3.

Wie nog nooit iets van Nabokov las, zal die omissie per omgaande willen goedmaken

Vladimir Nabokov, in 1962.

Foto ANP

Lila Azam Zanganeh

Foto Henk Gans